

ԻՅԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԵՄԲԱՆԴԱՆՈՒՆ
Գ. ՊԱՐՄԵ, ՀԱՅԱՍՏԱՆ, ԵՍՊԻ ՊԱՆՔ ՕՍՏԱՆԻ
Վերականգնողական և բուժական կամ արհեստական
ևս չի գործում

Surcaux du Journal HAÏRÉNIK
DALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.

10 ՓԱՐԱՅ

ՕՐԱԳԻՐ

10 ՓԱՐԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ և ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱՅԱՆԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՅԱՆԱԳՐԱԿԱՆ

Գրքեր, ամսագրեր	300	Թի	75	Վր	Միլիոն
Գրքեր, ամսագրեր	150	Թի	40	Վր	Միլիոն
Գրքեր, ամսագրեր	300	Թի	100	Վր	Միլիոն
Գրքեր, ամսագրեր	150	Թի	50	Վր	Միլիոն
Գրքեր, ամսագրեր	75	Թի	25	Վր	Միլիոն
Գրքեր, ամսագրեր	300	Թի	25	Վր	Միլիոն
Գրքեր, ամսագրեր	300	Թի	10	Վր	Միլիոն

Բայանագրի ծախքը իմացողներին վրայ
Գրքերի փոխադրման փող կ'ընդունվի 115 զր
Փաստայի փողը 100 զրույն տեղի

ملکده اسکی باق عتیقه
حیره نیک - فیه قس ادارہ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԺՈՂՈՎ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԱԶԳ. ԿԵՂԻ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

ՆԻՍԵ

Ժողովը որ ինչպես հրապարակում էր ժամը 3ին, հազիւ կը բացվեր ժամը 6ին, ճիշդ անցնալ անգամ ուսն պէս ։ ճշդագոյնութիւնը մեր ժողովականներուն առաքինութիւնը չէ ։

Ժողովականները հետզհետէ կը հաւաքուին, վարչութեան կրկին ժողովներուն ընտրութիւնը կատարելու համար, Մայր-Եկեղեցիին կանանց յատուկ տաճարին մէջ, նախագահութեամբ Պատրիարքական Տեղապահ Տ. Հմայեակ եպիսկոպոսի, եւ ատեն նապետութեամբ Գրգորէլ Էֆէնտի նորաստեղծներին ։

Ներկայ ժողովականներուն թիւը, որ նիստը բացուած ատեն 55 է, վերջէն կը հասնի 60ի ։

Ասեմայեցիք. Ներկայ ժողովականներուն թիւը 55ի հասած ըլլալով, ատենանը կը բանամ ։ Մեր օրակարգին ձեռնարկելէ առաջ, պէտք է ըսեմ թէ գրաւոր իրենց բացակայութիւնը ծանուցած են Յեսու Էֆէնտի Շամսուդինին ։

Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս, ոտքի ելելով. — Կարծեմ աղօթքէ ետքը, այնպէս չէ ։

Ու կը սկսի արտասանել «Հայր մեր»-ը եւ յետոյ օրհնութիւնը, որուն յոտնկայս կ'ունկնդրեն գիւսանք եւ ժողովականները, եւ յետոյ կը նստին ։

Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս միայն ոտքի վրայ կը մնայ, եւ անմիջապէս կը սկսի ատենաբանութիւն մը ընել ։ «Պարտք կը համարի յայտնել ժողովին թէ իր վերջին խաղաղական նիստը, դրոճունեթիւնը, կատարեալ համապատասխանութիւնը ընդհանուր զոհողութեան պատճառ եղած են ։ Ասիկա ցոյց կուտայ թէ ժողովը գիտէ պահել իր վերջինութիւնը եւ պատկառանքը, ապացոյց մըն է իր կենցաղագիտութեանը, եւ միանգամայն կ'ուղղէ այն կարծիքը թէ ժողովը իր բարձրութեան վրայ չէ կարող մնալ ։ Դուք ատոր հակապատկերը ներկայացուցիք, եւ այս ընթացքին ազգած զոհողութիւնը ամենուրեք իր արձագանքը գտած է ։ Ժողովը այսօր իսկ աշակեց ժողովներ պիտի ընտրէ ձեր համերաշխ քուէները ընտրուած Տ. Մատթէոս Ս. Պատրիարքին շուրջը, միշտ նոյն իմաստուն եւ խոհեմ ոգիով ։ Միայն պիտի խնդրեմ դարձեալ ժողովէդ որ, այս անգամ ալ, չի տայ ինծի իր քուէն ։ Կրօնական ժողովին անդամակցութեան համարեւ զիտեմ որ ինծի պէս խեղճ եկեղեցականի մը ընտրութիւնը չի կրնար նշանակութիւն մը ունենալ ձեր առջեւ, բայց նորէն եթէ փափաքողներ կան ընտրութեան, կը խնդրեմ անոնցմէ իրենց քուէն չտալ իմ անուանս ։»

Ասեմայեցիք, անմիջապէս. — ...Իրենց բացակայութիւնը ծանուցանող երեսփոխաններն են Յեսու Էֆէնտի Շամսուդինին, Համարձուժ Էֆէնտի Մազպուլեան, Յովհաննէս Էֆէնտի Կիւմշեան, որ միանգամայն նամակով զրկած է իր քուէն Գաղաթական եւ Կրօնական ժողովին անդամներուն համար, բայց աւելորդ է ըսել թէ ընդունելի չէ ատենան, որովհետեւ համեմատական ընտրութեան մէջ միայն ընդունելի են նամակով քուէներ ։ Արդ, ձեռնարկենք նախ Կրօնական ժողովին ընտրութեան ։

Ատենադպրը, Յարութիւն Էֆէնտի Ն. Մոստիշեան, կը կարգայ Համագումար ժողովին տեղեկագիրը Կրօնական ժողովին ընտրելիներուն մասին, որոնց ցանկը հրատարակած ենք արդէն ։ Տեղեկագիրն մէջ կ'ըսուէր թէ Համագումարի ժողովականներէն ոմանք դիտողութիւն ըրած են թէ պէտք Տ. Բարթողիմէոս եպիսկոպոսին՝ Կրօնական ժողովին ընտրելիներուն ցանկին մէջ մտնելուն նկատմամբ, (որովհետեւ այդ իրաւունքն զուրկ են փրճակաւոր առաջնորդները), սակայն Տ. Բարթողիմէոս եպիսկոպոս քանիցս եւ նոյն իսկ Համագումար ժողովին մէջ յայտարարած ըլլալով որ իսպառ հրաժարած է Պրոսպայի առաջնորդութենէն, կրցած է մտնել այդ ցանկին մէջ ։

Բուէարկութիւնը սկսաւ ։

ԸՆՏՐՈՒՄԻՆ
Կրօնական ժողովին

Բուէհամարի քննիչ նշանակուեցան փրճակաւ ։

Տ. Վահան վարդապետ Յակոբեան
Տ. Յովհաննէս Վրդ. Արշարունի
Տ. Յովհաննէս Բն. Մկրտան
Յովհաննէս Էֆէնտի Պոյաճեան
Պարզեւ Գափազեան
Մկրտիչ Մկրտեան

Այս քննիչները միանգամայն պաշտօն պիտի ունենան ետքէն Բաղաթական ժողովին համար տրուած քուէներն ալ համբերու ։

Ատենապետը կը յանձնարարէ ժողովին որ, համեմատական տեղի չիթողու համար, ժողովականները կանխաւ փոխանակեն իրենց ցանկերը, որպէս զի նախապէս համաձայնութիւն գոյանայ ։

Բուէարկութիւնը թիւն է 59 ։
Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս, որ անցեալ անգամ քուէ տուած էր Պատրիարքական ընտրութեան համար, այս անգամ, յիշելով իրեն ժողովական չըլլալը, չի մասնակցել ընտրութեան ։

Մեծամասնութիւնն է ուրեմն 30 ։
Ընտրուեցան ։

1. Տ. Գեորգ վրդ. Երէցեան	54
2. Տ. Սահակ Բն. Սարգսեան	52
3. Տ. Հմայեակ եպիս. Դիմաքսեան	51
4. Տ. Խորէն Բն. Փէշկովսեան	46
5. Տ. Դրեգորիս եպիս. Սելաթեան	42
6. Տ. Միքայէլ Բն. Ալեքեան	38
7. Տ. Յակոբ վրդ. Մշտ	38
8. Տ. Արիստակէս Բն. Մամբէեան	36
9. Տ. Յովհաննէս Բն. Մկրտան	32

Ինչպէս կը տեսնուի, Տ. Հմայեակ

եակ եպիսկոպոս, հակառակ իր յայտարարութեան, Կրօնական ժողովին անդամ ընտրուեցաւ ։ Ժողովականները, այս արդիւնքին հոշակուէն ետքը, տեսան որ իր յայտարարութիւնը անհետեւանք մնաց ։ Յիշեալ իր եկեղեցականները հրաշակուեցան անգամ Կրօնական ժողովին ։ Իսկ մնացեալ հինգին ընտրութիւնը համեմատականի մնաց 10 ընտրելիներու վրայ որոշ առաւելագոյն քուէ ստացած են ։ Ըստ օրինի, երկպառակ ցանկ կազմուեցաւ հետեւեալ անուններով ։

Տ. Սիմէոն եպիսկոպոս Սէֆերեան	28
Տ. Վահան վրդապ. Տ. Յակոբեան	27
Տ. Յովհաննէս Սլաւրունի	24
Տ. Կարապետ քահանայ Սէթեան	23
Տ. Վրթանէս Պալեան	23
Տ. Դրեգոր Պրեզերեան	22
Տ. Միքայէլ Բն. Մուստաֆայ	20
Տ. Տիմոթէոս եպիս. Ս. փրճեան	20
Տ. Կարապետ Բն. Սանտաքեան	20
Տ. Խաչատուր Բն. Դերձակեան	20

Համեմատական ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ, ժողովին որոշման համաձայն, յառաջիկայ ուրբաթ օր, ժամը 5ին 8, Աղց. Պատրիարքարանի մէջ ։ Բաղաթական ժողովին համեմատականի մնացած անդամներուն ալ ընտրութիւնը այդ օրը պիտի կատարուի ։ Ժողովականները կրնան գրաւոր զրկել իրենց քուէն, կամ անձամբ տանել ։ Բուէհամարը պիտի կատարեն ։

Տ. Վահան վրդ. Յակոբեան	28
Տ. Յովհաննէս վրդ. Արշարունի	27
Տ. Արիստակէս Բն. Քիւմշեան	24
Տ. Յովհաննէս Բն. Մկրտան	23
Տ. Կարապետ Էֆ. Բապտիստեան	23
Տ. Յովհաննէս Էֆ. Պոյաճեան	22
Մկրտիչ Էֆ. Մէլիքեան	20
Պարզեւ Էֆ. Փափազեան	20

ԸՆՏՐՈՒՄԻՆ
Բաղաթական ժողովին

Այս անգամ քուէարկութեան մասնակցեցան 60 ժողովական ։ Մեծամասնութիւնը ուրեմն 31 քուէ ։
Ընտրուեցան ։

1. Մկրտիչ Էֆ. Մանուկեան	55
2. Միհրան Էֆ. Յովակիմեան	54
3. Տեղ. Սեդրակեան	46
4. Աւետիս Էֆ. Թնկրեան	44
5. Յովհաննէս Էֆ. Պոյաճեան	41
6. Գառնիկ Էֆ. Համարձուժեան	36
7. Սահակ Էֆ. Ղազարոսեան	31

Հետեւեալը այս եօթը անձերը անդամ հոշակուեցան Բաղաթական ժողովին ։
Համեմատականի մնացին անոնցմէ անմիջապէս ետքը քուէ ստացող հետեւեալ 14 հոգին (երկպառակ ցանկ) ։

Յովհաննէս Էֆ. Կրճիկեան	29
Կարապետ Էֆ. Էջնայեան	27
Պատրիկ Էֆ. Կիւլպէնկեան	27
Միքայէլ Էֆ. Գալթիսեան	26
Գեորգ Էֆ. Ալաւեան	25
Յակոբ Էֆ. Պոյաճեան	23
Արսէն Էֆ. Արսէնեան	23
Սմբատ Էֆ. Բեթթիպեան	20
Թադէոս Էֆ. Մարտիկեան	18
Դրեգոր Էֆ. Մարեան	16
Մայրգար Էֆ. Ունեան	15
Անտոն Էֆ. Հաճեան	14
Դէմրէ Էֆ. Թովմալեան	14
Մկրտիչ Էֆ. Խաչիկեան	14

Ատենապետը կը մնան մէկ քանի քուէ ստացող բաւական անուններ, որոնցմէ յիշենք ։

Էփ. Չայեան	5
Գարբէլ Գարբէլեան	4
Յարութիւն Մէրեմբեկ	3
Արիկ Ունեան	2
Սարգիս Թաճեան	2
Յարութիւն Մոստիշեան	1
Յարութիւն Նորատուկեան	1

Ատենապետ Էֆէնտին մեկնած ըլլալով, Տ. Հմայեակ եպիսկոպոս կը փակէ նիստը, ծանուցանելէ յետոյ նորէն թէ յառաջիկայ ուրբաթ, քեկտեմբեր 23, Պատրիարքարանի մէջ տեղի պիտի ունենայ Վարչութեան կրկին ժողովներուն համեմատականի մնացած անդամներուն ընտրութիւնը, ժողովականներուն նամակով զրկած քուէներուն վրայ ։ Իսկ յաջորդ նիստը տեղի պիտի ունենայ Տ. Մատթէոս Ս. Պատրիարքին կայսերական վաւերացումէն ետքը, եւ այդ նիստը՝ նորընտիր Պատրիարքին ուխտին ալ նիստը պիտի ըլլայ ։

ՊՁՏԻԿ ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆՆԵՐ

Բաղաթական ժողովին վերջնապէս ընտրուած եօթը անդամները մեծ մասամբ ծանօթ են ։
Ատենապետը չորսը, Մկրտիչ Էֆ. Մանուկեան, Միհրան Էֆ. Յովակիմեան, Յովհաննէս Էֆ. Պոյաճեան եւ Սահակ Էֆ. Ղազարոսեան անդամակցած են այն Բաղաթական ժողովին որ 1889ի օրինական տարիքէն ընտրուելով պաշտօնավարեց մինչեւ 1891ի օրինական տարիքը լրանալէ վերջը ։ Միայն Յովհաննէս Էֆ. Պոյաճեան ընտրուած ատենները պաշտօնով դուրս գնաց եւ չկրցաւ զորոնականապէս աշխատակցել իր պաշտօնակիցներուն ։

Այդ Բաղաթական ժողովին կ'ատենապետէր Սահակ Էֆէնտի Ղազարոսեան, ծանօթ վաճառական, որ 1879ին Սովետ յանձնաժողովին անդամ էր ։ Կը բնակի Բաղաթական, Ամուսնացած ։

Յովհաննէս Էֆէնտի Պոյաճեան որ դատական գործերու գրասենեակ ունի, գաւառները շատ անգամ այցելած է անդամակցած է եւ միայն ։
Ղազարոսեան ատենադպրը եղած է այն Բաղաթական ժողովին որ 1875ին կը պաշտօնավարէր եւ որուն կ'անդամակցէին Նուրեան Էֆէնտի, Ապրո Էֆէնտի (ատենապետ), Կը բնակի Բանկալի, Ամուսնացած ։

Միհրան Էֆէնտի Յովակիմեան, վաճառական, շատ ժամանակ գաւառները անցուցած է անգամ 1889-1891ի Բաղաթական ժողովին, ինչպէս նաեւ միշտ աշխատակցած է շատ մը կրթական ու բարեգործական ձեռնարկներու ։ Կը բնակի Բաղաթական, Ամուսնացած ։

Մկրտիչ Էֆէնտի Մանուկեան, Ատենապետը 1889-91ի Բաղաթական ժողովին վաճառական, ամէն կրթական ու բարեգործական մարմիններու գրեթէ միշտ անդամակցած է ։ Կը բնակի Բաղաթական, Ամուսնացած ։

Տեղ. Սեդրակեան առաջին անգամն է որ կը մասնակցի Բաղաթական ժողովին Բառի մը ամիս առաջ Հիւսիսեան Լոյսի հոգաբարձութեան անդամ կարգուեցաւ Տեղ. Թովմալեանի հետ ։

Բայց իրենց կարելի չեղաւ իրագործել հիւսիսեանցի բարեկարգութեան համար պատրաստած ծրագիրներն ։ Կը բնակի Բնաւ ։ Ամուսնացած ։

Աւետիս Էֆէնտի Թնկրեան. վաճառական, անգամ այժմու Տնտեսական խորհրդին ։ Կրթական ընկերութեանց նուրբ թէ գործունէ այլապատկերութիւն մը ։ Կը բնակի Կիւմշեան փողով, Ամուսնացած ։

Գառնիկ Էֆէնտի Համարձուժեան, անգամ այժմու Տնտեսական խորհրդին ։ Կը բնակի Գաղաթական, Ամուսնացած ։

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՍԱՐԳԱՍԷՐ ՄԸ

Պ. ար Րէվերտի ֆրանսացի առտուածուն մարդասէր Բարիկի քաղաքի յատկացուցած է տարին 1500 ֆրանքի հասոյթ մը, հաստատուելու համար 3000 ֆրանքի մշտնջենական մրցանակ մը որ երկու տարին անգամ մը պիտի բաշխուի քաղաքի խորհրդին կողմէ Բարիկ բնակող գործաւոր դասակարգէն անձի որ բազմապէս ընտանիքի տէր եւ ջանացած ըլլայ լաւ դաստիարակութիւն մը տալ իր տղոց ։

Ամէն տարուան պէս այս տարի ալ քաղաքային խորհրդին ներկայացաւ ընտրելիներու ստուար բազմութիւն մը մէկմէկէ անկի արժանատի ։ Իրօք, մարդ չի հաւատար որ, Բարիկի մէջ, հակառակ նիւթական կեանքի դժուարութիւններուն, ժողովարդին մէջ կը գտնուին բազմաթիւ ընտանիքի մը զուտ եղող այնքան աղքատ մարդեր ։ Ընտրելիներուն մէջ կան հիւսուող հրէշ-զինուոր մը որուն 18 դասակարգութիւն 11ը դեռ կ'ապրին, եւ որոնցմէ մը որ իր 12 զաւակները մեծցուցեր է ։ Ուրիշ հինգ ընտանիքի հայրեր ալ, այդ մրցանակին արժանանալու համար, կրցան ցոյց տալ տանընկէ կամ տաներկու զաւակ ։ Խորհրդին ընտրութեան արժանացաւ Բարիկ-Լիւն-Միլերիական երկաթուղիի ընկերութեան հանգստեան թոշակ առնող մեղեքնավար Պ. Զիւմբաթեան, հայր 14 զաւակ, որոց 12ը կ'ապրին, 9ը հիւսուող եւ իրենց ազգայնապաշտպան արհեստի մը տէր են ։ Վերջին 3ը դեռ դպրոց կ'ընթան ։ Պ. Զիւմբաթեան, առանց ունէ հարստութիւն ունենալու եւ միայն իր անհատական ընտանիքով կրցած է արժանաւորապէս սնուցանել եւ մեծցնել իր բազմաթիւ ընտանիքը, ինչ որ առանց ներուժեան չըլլաւ, որովհետեւ տղա զաւր ստէպ հիւսուողացան ։ Զաւրը է անպիտան թէ այս աղքատ մարդը իր կեանքին մեծագոյն մասը Մոնթրը անցուց ուր ապրուստը Բարիկէն աժան է ։ Բայց 1882ին ի վեր Բարիկ հաստատուած է ուր ի փոխարէն իր բարի ծառայութիւններուն, ընկերութեան կողմէ վճարուած հանգստեան թոշակը կը վաւերէ ։ Ինչպէս կը տեսնենք, խորհուրդը լաւագոյն ընտրութիւն մը չէր կրնար ընել, եւ նուրբատունի դիտաւորութիւններէն այս անգամ աղէկ կատարուեցան ։

ՀՈՂՈՒՆ ԲԱՍԹԵՐՈՒՄՈՒՄԸ

Անուրանալի է որ երկրագործութիւնը մարդկային բոլոր ճարտարագործութեանց ամենէն հինը եւ ամենէն էականն է ։ Եւ միայն այն է որ իրապէս ստեղծող է, ան է միայն որ նախնական իրիւթը կը օտսցնէ, ան է միայն որ առածէն աւելին կուտայ ։
Անկից զատ բուն ճարտարագործութիւններէն սա տարբերութիւնը ունի

որ, գործածած ոյժերը գրեթէ ձրի են, քանի որ իրեն նպաստող բնական տարրերուն փոխարէն գրեթէ բան մը չի վնասեր:

Ուրեմն ինչպէս եւ ինչո՞ւ համար, ինչ ցաւով անկանոնութեան պատճառաւ, երկրագործութիւնը բոլոր ճարտարագործութեանց ամենէն յետաձգելի քիչն ու ամենէն անստոյգն է անանկ դարձնող մը մէջ, յորում այնքան հրաշքներ գործուեցան:

Պատճառն այն է որ երկրագործութիւնը ինչպէս որ իր մասնաւոր առաւելութիւնները, այնպէս ալ իր անգաւտնհոգութիւններն ու անստուգութիւններն ունի, որոնք իրեն միայն յատուկ են: Ուրիշ ու եւ ձեռնարկութիւն այնքան բազմաթիւ եւ այնքան ծանր վտանգներու ենթակայ չէ: Հողը պատրաստելն եւ հունձը ցանելն եւ, երկրագործը ուրիշ բան չի կրնար ընել, բայց եթէ թեւերը ծալելու ու սպասել բազմաթիւ դժուարութիւններու, զոր երեւման կրնայ կանխատեսել, բայց գրեթէ երբեք չի կրնար անոնց առաջը առնել: Եւ արգարեւն շատ անշնչան չափով մը միայն կրնայ հրամայել այն բնական ոյժերուն, որոնցմէ կանխաւ է իր վիճակը — ինչպէս եղանակներու քմահաճութիւնները, օդին փոփոխութիւնները, փոթորիկները, կարկուտները, անձրեւը, երաւոյնները, վերնապէս արիւնսաւ փերի պատուհաններու երկայն շարք մը:

Մինչեւ իսկ եթէ այս կողմէն բազմաթիւ ջանքեր կ'ընեն եւ ցանածները լաւ բուսանալով առատ ու գեղեցիկ հունձք մը խնամարարութեամբ չունեն կարծեցուք թէ յաջողութեամբ է: Պէտք է նաեւ որ ինքզինքը անդադար պաշտպանէ այն ամէն ձեռքն ու ամէն հասակէ անհամար թել: Եւ խնամարարութեամբ զէմ, որոնք միշտ պատրաստ են իր հարստութիւնը ուսուցողութեամբ:

Արդարեւ մարդն մինչեւ այսօր յաւաքաւեւ կ'ուզէ մէջ է անստուգութիւն հետ, ինչպէս ծախսապատմական միջին ու եղբայրական ժամանակաց մէջ: Միայն տարբերութիւնը սա է որ իր թշնամիները առաջնական չափ խոշոր չեն: Եւ իրաւ կ'ընեն որ անոր արեւոյ կեանքը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ երկար ու կատարող կուր մը այն փրփրի անասուններուն բանականութեամբ զէմ, որոնք անդադար իր ուսուցիչը, աշխատութիւնը, հանգստութիւնը եւ ստացուածքը փնտրելու հետամուտ են:

Չորեքները, ճորձակ, կարմիր կամ գորշ որդերը, մարտիները, նապաստակները, թրթուրները, լուինները, մեծները, ուտիները, խոզները, մուկները, դաշտամուկները եւ այլն — ասոնք ամենքն ալ մի սակարկ անասնիկներ են ոչ նուազ մահաբեր քան ամենէն վայրագ գազանները շանաճուկները, վագրերն ու գայլերը, եւ որոնք, եթէ մարդն ինքզինքը չպաշտպանէր, շատոնց երկիրը վերածած չէին անուր ու տխուր անեղծ անապատի մը, ուր ամէն քաղաքակրթութիւն չուտով պիտի անհետանար:

Մտածեցէ՛ք անգամ մը թէ միայն որթաւոր ինչպէս անպարտաւոր ձեռքն ու զէմն սուղի նստաւ դիմեցործ Եւրոպայի:

Եւ արդարեւ պիտի ու դիմեցործ գործ

չէ այս աշխարհի թշնամիներու լեզուններուն դէմ պաշտպանութեան ջորաւոր միջոց մը գտնել:

Ի դուր ամէն բան փորձեցին, մինչեւ իսկ այն նորորիակ դրութիւնը, որ կը կայանայ ամէն կողմ համաձայնող արմաւելու, նապաստակներուն մէջ ժամնախառն, ջորեակներուն մէջ քրքրաւ եւ դաշտամուկներուն մէջ թրթուր յառաւ բերելու վրայ, ինչ որ կրնար վերջագէտ վտանգաւոր ըլլալ:

Ասոր մտաւորաբար պիտի ըլլար նոյն իսկ հողը անբնական կամ մահացու ընել թշնամիին, զայն բաւթորացնել, հողուն կամ աղբին մէջ խառնելով անանկ նիւթեր, որոնք կարող ըլլային դաշտին վրայ եւ շուրջը սոսկալի միջնորդութեամբ ստեղծել, որ բոլոր որդերը, ճնճները ու կրծողները ստորափախար հեռացնէր կամ անխնայ ստակցեցնէր:

Թայտի է թէ ո՛չ աղբը, ո՛չ քիւմիական պարարտացուցիչները եւ ոչ բուսահողը այս պահպանիչ ջորութիւնը չունեն իրենց մէջ: Բայց գիտութիւնը ինչ օգուտ պիտի ունենար, եթէ չկարենար բնութեան թերութիւնները լրացնել:

Այսպէս մտածեցին այն ճարտարաւոր երկրագործները, որոնք իսկական աղբահողը գտան:

Այդ մարդիկը, որոնց արհեստական բուսահողին կազմակերպիչ, խոնաւաչիւղի, փական, պտղաբերիչ եւ սնուցիչ յատկութիւնները ծանօթ են, մտաբերեցին շինել նաեւ ուրիշ տեսակ հող մը, որ կարենայ դիմաւ աշխատել միայն, բայց չիւնեցէ՛ք ըլլալ մի միայն թշնամիները ընդունալ նպատակով: Եւ այս նոր տեսակ հողը կոչեցին օֆիսին:

Օֆիսին ըստածը թիւրակ, աշխարհ, փայլուն ճերմակ մասնիկներով խառն փոշի մըն է ջուրէն աւելի թշնամի, որ խանձածի հոտ մը եւ կծորակ համ մը ունի, ջուրի մէջ չի հալիր, բայց իր հոտը կուտայ անոր, եւ այդով մէջ ալ ամսամբ միայն կը հալի:

Պ. Եւրասիի ճարտարագիտական տարրաբանութեան մասնաւոր աշխատանքին մէջ կատարուած տարրաւոր ծուրեանց նայելով, օգտիները, որ հարկին չորս բարեկամին եւ վախճանածուին կը պարունակէ, իր փական ձեռքին մէջ շատ բուսատար պարունակող տարբադարեւալ բուսական ծիւթերու խառնուրդ մըն է, որուն մէջ կը գտնուին մաս մըն ալ հանքանութիւն խառնուրդներ հրաժիւն նիւթեր, ինչպէս իսթիւր քիմիկալը:

Օգտիների նշանաւոր ծախսեցումը, թիւնը, տեսակարար թերութիւնները, անխանձի առատութիւնը կուտան անոր շուրջը յատկութիւնները բուսական անոնիս, որուն ազանեխաղան եւ ծոցը զորութիւնը շատոնց ծանօթ է: Գիտե՛ք նաեւ որ հանքանութիւն եղած հրաժիւն տարրերը, ինչպէս խառնուրդի ծանր ու թեթեւ իւրերը, ֆոսֆոր, իսթիւր քիմիկալը, մանաւանդ ցինքը — անշնչակարգ միջատապաններ են, որոնց կատարելագոյն կը յարմարէ օֆիսին թիւնը հիմը եղող շիւրափուր զողը:

Մէկ խօսքով այս փոշին տեսակաւ նապաստակ, բաց ի աղբահողի մը բոլոր փրփրեական եւ քիմիական յատկութիւններէն, միջատապան փոշին մը բոլոր յատկութիւններէն:

Եւ փորձերն ալ տեսականը կը հաստատեն կէտ առ կէտ:

Օֆիսին ամենեւեմ չի վնասեր հունձներուն, ընդհանրական սերմերը այս կերպով կազմակերպած ու թարմացած հողուն մէջ աւելի առատ սնուցիչ հիւթ կը գտնեն. անպատճառ կը վնասէ կամ կը թունաւորէ մեծ ու պտղիկ ամէն անանիկ, խոլորդէն ու աղուաւէն սկզբնաւ մինչեւ մուկը, թրթուրը եւ մըր՝ լիւնը. անոնք թէ՛ ցորենի արտ մը կըրնան արհեստագործութիւն, թէ՛ պտղատու ծառեր կրնան պաշտպանել ինչպէս նաեւ կրնայ զորածառիկ աղտեղութիւններ ազանեխաղան, մաշտակներ, մորթեր, հումաւոր պահպանելու եւ գէշ հոտերը բաւարարել:

Կ'ըսուի թէ օֆիսին մէկ հատիկ է նաեւ մարդիկն ու անասունները զերծ պահելու համար այն կարգ մը մեծերն են, թունաւոր ծանձերէն եւայլն, որոնք տաք երկիրներու պատուհաններն են: Բաւական է ձերեղուն կամ ջրիւններուն վրայ քիչ մը քսել անկէ՛ք եւ կամ վրաններուն շուրջը ցանել՝ այն անտառիկ եւ վնասարար միջատները հեռացնել կամ ստակցեցնելու համար:

Բայց գաղափարը զիտարարած մեծ նշանակութիւն պիտի առնէ երկրագործական տեսակետով, հունձներու եւ հունձներու պահպանման համար, եթէ իր մասին եղած մեծամեծ խոստումները իրագործուին:

Փորձը ընելն ալ շատ դժուար է: Անեղծ է քիչ մը օֆիսին եւ անոր մէջ ընելու է քանի մը որդ կամ մուկ մը եւ արդիւնքը տեսնելու է:

Արտաքին լուրեր

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Գերմանիոյ մէջ ամենէն գեղեցիկ վիճակագրութիւնը հանրային կրթութեան վերաբերեալ է. 1893-94-ին 253,177 նոր զինուոր ընդունուեցան ցաւաքային եւ ծովային բանակներուն մէջ, ասոնցմէ միայն 617 հոգին դպրոց գացած չէին ու կարգաւորուած անկարող Միւս մնացածները ամենքն ալ արձաժամեցան իրենց կարգաւորութիւնը:

Ուրեմն կարելի է ըսել թէ կարգաւորել չի գիտող մարդ մը բացառու թիւն մը, հազուադէպ մըն ալ կը համարուի Գերմանիոյ մէջ: Յառաջդիմութիւնը վերջին ժամանակներու շատ մեծ եղած է. դեռ 20 տարի առաջ Բրուսիոյ Բոլնիական նահանգներուն մէջ հարկեր նոր զինուորի վրայ 16% 20 կարգաւորել չի գիտող չէին: Պետութիւնը այնպիսի լաւ կարգաւորութիւններ ըրաւ որ կայսրութեան ամենէն ետ մնացած գաւառին մէջ, ինչպէս է Մարիենվերտէն 100 նոր զինուոր գործող վայ 2 ու կէսը միայն անգրագէտ են: Կը հաւատացուի թէ երկու երեք տարիէն պիտի անեղծութեան ազդեցութեան վերջին հետեւներն ալ ու բոլոր գերմանացիները, առաջ մէկ բացառութեան կարգաւորել գիտող պիտի ըլլան:

Ի Տ Ա Ն Ի Ա

Նիւթու ջարդ իտալիոյ թագաւորին

Ղրկեց իր զահակաւորութիւնը ծանուցանելու համար, զորամար ինկապիտէլ որ Ումպիլթո թագաւորին ընդունուեցաւ Բուրիւնիայի պալատին մէջ մեծ շուքով:

Վերջին օրերու յուզումէն յետոյ, իտալիա հանդարտութիւնը տիրած է մաքրելու մէջ: Սակայն այդ բարեփոխումը առեւտրեւորէ է եւ նորաւոր յուզումներու նախապատրաստութիւնը կըրնայ համարուի: Առ այժմ խնդիրն այն է թէ Պ. Գրիսթի պիտի հրաժարի թէ Երեսփոխանական ժողովը պիտի լուծուի: Այս երկու հարցումներուն ալ շատ դժուար է պատասխան մը տալ: Միայն թէ թագաւորը ինքը պիտի թէ ինչ պիտի ընէ:

Կը կարծուի թէ երկու տարբեր ուղղութիւն կ'ուզեն ազդել բարձրագոյն շրջանակներուն վրայ: Մէկը ծայրայեղ դիմադրութիւն կ'ուզէ, մէկը հաշտարար միջոցներու կողմնակից է: Քիչ ատենէն կը տեսնուի թէ յաջողութիւնը որ կուսակցութեան կը մնայ:

Հ Ո Ւ Ա Ն Տ Ա

Հոլանտայի մայրաքաղաքին, Լա Հեյ-թի մէջ ընկած մեր 10/22-ին պատահեցաւ այնպիսի փոթորիկ մը որուն նմանը ոչ ոք կը յիշէ տեսած ըլլալ: Մինչեւ իսկ 1860-ին Պէտէրսհոտէի օրը պատահած անկէլի փոթորիկն իսկ կը գերազանցէ: Ամառը օրը անկարելի եղած էր փողոցները թալել: Թիւ եւ համար չի կայ հովուն տարած գլխարկներուն, շուած հովանոցներուն: Պատեր, կըրպակներու ազակիներ ամենքն ալ խորտակուեցան: Թրամուէյները պարտաւորուեցան եւ կանգ առնել կամ շատ յարմարեցնել յառաջանալ, բոլոր կառավարները ետ մնացան: Ամառը տամիւն ջրիւղերէն ծովեզրերէն բաժնող նաւերը չի համարձակեցան նաւահանգստէն դուրս ելլալ:

Փոթորիկը տարածուելով ամբողջ Հոլանտայի վրայ շատ տեղեր մեծամեծ աւերումներ պատճառեց:

Մ Ա Տ Ա Կ Ա Ս Գ Ա Բ

Մատակաւաքարի մասին Եւրոպայի մէջ տարբեր տարբեր լուրեր կը լսուին: Թայմի ծանոց որ Մատակաւաքարի թագաւորին տանելով Թրանսիլանիա մեծամեծ պատրաստութիւններ կը իրականացնեն անդամներուն միջեւ կատարուած համադրութեան աշխատանքները համար կառավարութեան, որոշած պաշտպանական հեղուկներուն Թայմի իր տեղեկութեանց հիմնաւոր ըլլալը կը հաւատարմ յայտարարուի թէ շատ անգամ աղբիւրներէն առած է զանեղ: Թրանսիլանիա մարմարամանութիւններ կը հրատարակէ արշաւանքին մասնակցող բարձրաստիճան սպաններ շատերուն ետ կանչուած ըլլալու մասին:

Ուրիշ կողմէ շատ հասկնալի է Հոլանտայի կոլոնիալութիւնը: Կատարեալ անկարգութիւն կը տիրէ մէջերին: Ոչ միայն վայրկեան մը իսկ մաքրելու չանցուցիկ արգիւն թամաթավայրի ծառայողներուն կողմէ վերատնի Թրանսիլանիա կը կարգաւորուի իսկ չեն իրենց հեղինակութիւնը պահպանել տեղական ցեղերու վրայ բաց ի իմերիտներէն: Ասոնցմէ զատ շարք մը պատերազմական

գործողութիւններ անկեղծ կերպով ցոյց կուտան թէ Հանրապետութեան զօրքերը կարծուածին չափ ծանր դժուարութեանց պիտի չի հանդիպին:

Ու նաեւ նկատողութեան արժանի է որ Տահմէյի պատերազմը շատ աւելի մեծ դժուարութիւններ կ'ընեալ չէր եւ սակայն Թրանսիլանիա յաղթեցին: Մատակաւաքարի մայրաքաղաքը գտնուող երազայինները այս ճարտարութիւնները անշուշտ հասկցուցած են թագաւորին: Պ. Լը Միւր տը Վիլլը դեռ թամաթավ կը սպասէ որ Հոլանտայի խնդը զլուխին գայ, եւ անկարելի չէ որ մօտաւոր իրեն հաղորդուի թէ թագաւորին տարածողութիւնները աւելի հաշտարար են: Թերեւս այս անանակաւորութիւնն է որ խաղաղութեան վերաբերեալ լուրերուն առիթ տուած է:

Ընդունելով հեռագրական քիմը որ Չանգիպարը հաղորդուեցութեան մէջ կը ընէ Ատէնի հետ եւ որուն միջոցաւ կը զրկուի Մատակաւաքարի լուրերը, կարուեր է: Ծառաթ մը պէտք է վերաւորողութեանը համար:

Այս բեկանումը պատահեցաւ նաեւ երբ Տահմէյի պատերազմը սկսաւ:

ՏՐԵՑՈՒՄԻ ԴԱՏԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Ֆիկաւո մասնաւոր թղթակից մը զ'կած էր Պերլին որպէս զի մասնիկ Տրէյֆիւսի դատաւարանին հոն առաջ բերած տագնապութիւնը ճշգրտագոյնը կարագրէ: Թայտի է թէ դատաւարան եւալ իր մատենութիւնը ըրած էր Գերմանիոյ հաշտին:

Այդ թղթակիցը կը հեռագրէ իր թերթին խոսքով:

Գերմանական թերթերը այս առումը հրատարակեցին, առանց ո'ր եւ է մեկ նութեան, զինուորական ատենախն վերջոյ. այս լուրը բերող հեռագիրները հասած էին այն պահուան երբ թերթերը մամուլի տակ կը դրուէին:

Ո'ր եւ յաւելուած չի հրատարակուեցաւ: Այսօր ցերեկին սրճարաններուն մէջ կը կարդան այս լուրը եւ մեկնութիւններ կուտան: Այսօր այցելեցի ընկերական զանազան դատաւարներու պատահող անձնաւորութեանց, ամէն տեղ կը լսէին դատաւարանի վրայ, առանց դատնութեան սակայն, բայց ամէն տեղ կը տեսնեմ զարմացման տագնապութիւնը:

Հակասեմականները որոնք չէին կարծիք թէ Տրէյֆիւս կը դատաւարարուի, շատ քաջապաշտ են: Բայց հակասեմականներէն դուրս մնացողները ամենքն ալ Տրէյֆիւսը զոհ մը կը համարեն: Ասոնց խօսքին նայելով Տրէյֆիւս անմեղ մըն է: Ու թէն զինուորական ատենախն վերջոյ չեն պարսաւեր, բայց եւ այնպէս կ'ըսեն որ եթէ Տրէյֆիւս անպարտ արձակուէր՝ պատերազմական նախարարը պիտի պարտաւորէր հրաժարի:

Այս տագնապութիւնը կը հաղորդեմ գիտնալով հանդերձ թէ կարեւորութիւն ընծայուած չէ: Եւ յետոյ շատ ընդհանրացած կարծիք մը չէ: Զինուորական միջավայրին մէջ ուր աւելի խորհրդածութիւն եւ աւելի փորձառութիւն կը տիրէ, բոլորովին տարբեր կերպով կը մտածեն:

ԹԵՐԹՈՒՆ ՀԱՅԵՆԻՔԻ (90)

Ժ. ԲՐԱՏԷԼ

ՎԱՅՐԻ ԱՂԶԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ ՍԵՒ ՈՒՐՈՒՆ

Ո՛հ, Ֆելիքս Մէնկա կրնար գոհ ըլլալ իր նենգութիւնները, դաւերը կատարելագոյն կը յաղորդեն:

Վերջապէս Բէյնէթ ա՛լ չի չորիմացաւ ու յանգիւցեց իր ըրաւ:

Անօթութիւնը գայլը անտառէն կը հանէ, կ'ընէ առածը:

Սիբոյ անօթութիւնն ալ սիրահարները ոտք կը հանէ:

Բէյնէթ Պաթրիկ ագարակին մօտեցաւ ու անոր շուրջը պտտեցաւ: Ագարակը հովիւ տղայ մը կար, որու հետ Վիլքսթոր միշտ անուշաբանութեամբ կը վարուէր եւ որ զինքը շատ կը սիրէր:

Բէյնէթ այսպէս ագարակին շուրջը թափառած ատեն՝ անոր պատահեցաւ — ինչի նայէ՛ք, Լիւքա՛, գոչեց, երբ տղիկը, ձեռքը գաւառի մը առած,

առգեր կ'արածէր... Դեմ՝ Վիլքսթորին ըսէ որ երեք կողմիներուն ճով իրեն կը սպասեմ...:

Եւ երկու սունոց մը դրաւ փողիկ Լիւքայի ձեռքը:

Լիւքա առանց ստակի ալ կ'ընէր այս յանձնարարութիւնը, բայց երկու սունակն մեծ եռանդ մը տուաւ անոր:

Հինգ վայրկեան ետք Վիլքսթոր գործը իմացեր էր ու վազելով կուգար...

Եւ երկու սիրահարները, երեք կողմիներուն ետին պահուցեալ, կը խօսէին... Ո՛րքան ըսելիքներ ունէին իրարուն:

Նախ Բէյնէթ սկսաւ յանդիմանութիւններ տեղալ Վիլքսթորի զվրան:

Անո՛հ յանդիմանութիւններ, որոց մէջ ծանր բառ մը չկար:

Կ'ըսէր Վիլքսթոր թէ իր թուրքիները ո՛րքան թշուառ կ'ընէր զինքը, թէ այդ քանի մը օրերը ո՛րքան երկայն երեւցեր էին իրեն եւ թէ ինչպէս ժամերը համարէր էր:

Եւ ապա Սեւ Ուրուին մէկէն ի մէկ աներեւութանալ... ինչ որ յուսահատեցնողիչ գուշակութիւն մը կ'երեւնար խնդաւորական...

Վիլքսթոր, այսպէս սաստիկ սիրուելուն ուրախ ու երջանիկ, անոր զըգնականները կը փոխարինէր:

Հաւատարմութեան երգումներ կ'ընէր Բէյնէթին... Կ'ըսէր թէ կը պաշտէ զայն... Թէ իրմէ ուրիշ չի սիրեր ու չի պիտի սիրէ... Թէ Առտուած վկայ էր որ ան իր կիները պիտի ըլլար:

Մէյ մըն ալ նայիս յանկարծ մայր Յորթիէ եկաւ ու անանկ սուր եւ կծու Վիլքսթոր մը կանչեց որ, այդ աղաղակով Երեւոյի փողոցներն ալ անչեց երկու յանգուորներուն ակնշնչին:

—Վիլքսթոր, կրկնեց նորէն մայր Յորթիէ անանկ եղանակով մը որ պատասխան չէր վերցնէր, սուն զեմ՝ եւ ինքի սպասէ: Եւ Բէյնէթի հետ խօսելիք ունի:

Արդար ըլլաւ համար պէտք է խոստովանել որ Վիլքսթոր համարձակեցաւ քիչ մը դիմադրել:

—Մայր, սկսաւ ըսել... —Հիմկուհիմայ քեզի ըսելիք չունիմ, պատասխանեց մայրը: —Լսի՛ր որ երբ թատ տունը սպասեմ... Հասկցա՞ր... չ'ուտ...

—Բայց մայրի՛կ... —Հայրը կ'աշխատէ, կ'ուզե՞ս...

Այս անգամ Վիլքսթոր հաստատաբար անկեղծ մօրը դէմը կեցաւ ու ըսաւ:

—Մայր, իրաւունք ունիմ իմանալու թէ Բէյնէթի ինչ պիտի ընէ:

Մայր Յորթիէ սաստիկ բարկացաւ: —Մի՛ վախճար, Բէյնէթը չէմ ուտեր...

